

6. Луценко Ю. В. Протидія злочинності у світлі міжнародного правопорядку. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2023. Том 34 (73) № 5. С. 60–64.

7. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Актуальні проблеми удосконалення окремих положень кримінального та кримінального процесуального законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 388–391.

8. Оцінка загроз серйозної та/або організованої злочинності (звіт про результати оцінювання загроз серйозної та/або організованої злочинності – SOCTA Україна). URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/8/5/3/8/2/socta.pdf>.

9. Свиридюк Н. П. Протидія фінансуванню тероризму у зарубіжному кримінальному законодавстві. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 2. С. 55–58.

Обиход Олена Вячеславівна,

аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД ЯК КВАЛІФІКУЮЧА ОЗНАКА САМОВІЛЬНОГО ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ

Згідно поширеній в теорії кримінального права позиції, кримінальні правопорушення часом вчиняється в умовах певної обстановки [1, с. 78], якою є ті конкретні умови, в яких вчиняється кримінальне правопорушення і які суттєво впливають на скоєне діяння, обумовлюючи характер і ступінь тяжкості діяння та суспільно небезпечних наслідків [2, с. 267]. Обстановка вчинення військових кримінальних правопорушень може бути обов'язковою або факультативною їх ознакою. В діянні, передбаченому ч. 4 та ч. 5 ст. 407 КК, обстановка вчиненого набуває ознак кваліфікованих обставин, суттєво підвищуючи ступінь суспільної небезпечності вказаного кримінального правопорушення. Відповідно до положень Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини» від 12.02.2015 р. № 194-VIII, кваліфікуючими (ч. 4 ст. 407 КК) та особливо кваліфікуючими (ч. 5 ст. 407 КК) ознаками діяння, передбаченого ст. 407 КК, є вчинення

кримінального правопорушення в умовах особливого періоду (ч. 4 ст. 407 КК) чи воєнного стану або в бойовій обстановці (ч. 5 ст. 407 КК). Логічно, що вчинення військового кримінального правопорушення в умовах особливого періоду чи воєнного стану або в бойовій обстановці має підвищений ступінь суспільної небезпеки, що тягне більш суворі види і розміри покарань.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про оборону» [3] від 06.12.1991 р. № 1932-ХІІ, особливий період – це період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій. Положеннями Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 р. № 3543-ХІІ вказано, що особливий період – це період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій [3].

Як впливає із законодавчого визначення особливого періоду, у першому випадку акцентована увага лише на часі особливого періоду та встановленні його початкового і кінцевого моментів. Натомість у другому законі визначається зміст поняття «особливий» в якості і часу, і обстановки, і навіть місця, на яке поширюється дія особливого періоду та здійснюється функціонування різноманітних суб'єктів (території України загалом та/або окремих її місцевостей). Отже, особливий період визначає особливий порядок організації військових формувань у військовий час.

В науковій літературі набула поширення позиція, що особливий період – це особливий порядок державного впливу загальнообов'язкового характеру для всієї системи органів державної влади [4, с. 65]. Особливий період охоплює період проведення мобілізації (крім цільової), введення воєнного стану та частково відбудовний період після закінчення воєнних дій. В Україні особливий період розпочався з 18.03.2014 р., а саме – з моменту оприлюднення Указу виконувача обов'язків Президента України № 303/2014 «Про часткову мобілізацію», і триває до сьогодні [5]. Таким чином, правильним є твердження Ганової Г. щодо початку особливого періоду з моменту набрання чинності рішенням Президента України, яким оголошується мобілізація [6, с. 63–64].

Особливий період становить собою особливий правовий режим, метою якого є захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України. Його особливість полягає у спеціальному, відмінному від звичайного, порядку функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій [7, с. 63]. Для особливого періоду характерним є визначена в Законі України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» поведінка фізичних, посадових та юридичних осіб, тимчасове введення деяких правил або вилучення із загальнообов'язкових правових норм певних приписів, встановлення контролю за додержанням правопорядку у сфері його дії та введення деяких обмежувальних заходів [8].

Воєнний час настає з моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій і закінчується у день і час припинення стану війни [3]. Натомість особливий період може діяти в державі й без оголошення воєнного стану, оскільки воєнні дії можуть вестися на її території і без нього [6, с. 66].

Відбудовний період як останній етап особливого періоду у законодавстві не визначений. За переконаннями Ганової Г., на підставі аналізу п. 8 ст. 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», особливий період буде діяти після закінчення воєнного часу і оголошення рішення про демобілізацію. Після повного виконання Указу Президента України «Про демобілізацію» у строк, вказаний у ньому, коли економіка країни

почне функціонувати в особливих умовах, а Збройні Сили України, інші військові формування, оперативно-рятувальні служби цивільного захисту почнуть застосовувати порядок організації роботи і формувати штат, передбачений для мирного часу, можна буде вважати закінченим відбудовний період, про який вказується в законах України «Про оборону України» і «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а особливий період у державі – завершеним [6, с. 67]. Топольницький В.В. і Тична Б.М. висловлюють протилежну думку щодо закінчення терміну дії особливого періоду. Вони вважають, що у наведених вище законодавчих актах [3, 8] відсутнє чітке визначення моменту закінчення особливого періоду, внаслідок чого виникає юридична невизначеність, яка поширюватиметься і на всі відповідні норми КК, що може призвести на практиці до ускладнень у правозастосуванні [7, с. 232].

Список використаних джерел

1. Сенько М.М. Кримінальна відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2005. 217 с.
2. Харитонов С.О. Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом України : монографія. Харків : Право, 2018. 328 с.
3. Закон України «Про оборону» від 06.12.1991 р. № 1932-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
4. Прохоренко М.М., Хлань В.М. Сутність та зміст особливого періоду в Україні. *Юридичний вісник*. 2020. № 2 (55). С. 62–67.
5. Указ виконувача обов'язків Президента України № 303/2014 «Про часткову мобілізацію». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3032014-16358>.
6. Ганова Г. Визначення поняття «особливий період» за законодавством України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2. С. 60–69.
7. Топольницький В.В., Тична Б.М. Проблеми правового регулювання понять «воєнний стан», «стан війни» та «воєнний час». *Правова позиція*. 2019. № 4 (25). С. 8–15.
8. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 р. № 3543-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.